

10 skridt til et bedre uddannelsesforløb for elever/lærlinge med særlige støttebehov på EUD

Metoderapport

*10 skridt til et bedre uddannelsesforløb for elever/lærlinge med særlige støttebehov på EUD
– Metoderapport*

© VIVE og forfatterne, 2024

e-ISBN: 978-87-7582-285-0

Projekt: 302368

Finansiering: TrygFonden

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

VIVE støtter FN's verdensmål og angiver her, hvilket eller hvilke verdensmål der knytter sig til publikationen.

Forord

Hvilke spørgsmål synes børn og unge, forældre og fagprofessionelle, at vi mangler svar på, hvis flere børn og unge skal kunne gennemføre grundskolen og en ungdomsuddannelse? Det sætter VIVE og TrygFonden fokus på i initiativet *10 skridt til børn og unges uddannelse*.

10 skridt til børn og unges uddannelse består af i alt fire afdækninger inden for fire forskellige temaer, hvoraf *10 skridt til et bedre uddannelsesforløb for elever/lærlinge med særlige støttebehov på EUD* er den fjerde og sidste afdækning. Forud for denne går pilotprojektet om anbragte børns skolegang, børn med særlige støttebehov i almen skolen og børn med behov for lidt ekstra hjælp og støtte i dagtilbud og børnehaveklasse. Denne rapport indeholder en detaljeret beskrivelse af projektets metode.

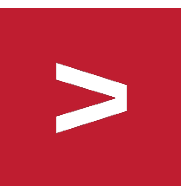
Vi vil gerne takke projektets referencegruppe og følgegruppe for gode og konstruktive input og også takke de mange respondenter, der har svaret på spørgeskemaet. Derudover vil vi også gerne takke de elever, der stillede op til interview og de erhvervsskoler der hjalp med at distribuere spørgeskemaet.

Sidst, men ikke mindst, vil vi gerne sende en stor tak til alle repræsentanter for elever/lærlinge, forældre og fagprofessionelle, der deltog på projektets workshop og bidrog engageret til den endelige prioritering af de 10 spørgsmål.

Projektet er finansieret af TrygFonden.

Carsten Strømbæk Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Børn og Uddannelse

Indholdsfortegnelse

De 10 vigtigste forskningsspørgsmål	5
<hr/>	
1	Hvorfor praksisudpegning af forskningsspørgsmål? 6
<hr/>	
2	Sådan er de 10 spørgsmål blevet til 7
2.1	Opstart af 10 skridt 7
2.2	10 skridt-metoden 7
2.3	Indsamling af spørgsmål fra praksis 8
2.4	Kategorisering fra bruttoliste til long list 10
2.5	Prioritering fra long list til short list 11
2.6	Workshop med målgrupperne 11
2.7	Formidling af toplisten til forskere og bevillingsgivere 14
<hr/>	
Litteratur	15

De 10 vigtigste forskningsspørgsmål

1 Hvorfor praksisudpegning af forskningsspørgsmål?

Omkring 20 % af alle 25-årige i Danmark får ikke en ungdomsuddannelse. Frafaldet på erhvervsuddannelserne er særligt højt. Således forventes det kun, at 59 % af eleverne fuldfører uddannelsen, hvorimod 89 % af eleverne på en gymnasial uddannelse forventes at fuldføre (Børne- og Undervisningsministeriet, 2023)¹. En del undersøgel-

ser har belyst, hvilke *udfordringer* der er forbundet med uddannelsesforløbet blandt unge med særlige støttebehov på erhvervsuddannelser. For eksempel er det velkendt, at dårlig trivsel både fagligt og socialt øger risikoen for frafald blandt elever på erhvervsuddannelser (Schoop, Andreasen & Mikuta, 2023; EVA, 2021). Det er til gengæld underbelyst, hvilke *løsninger* der kan hjælpe eleverne til et bedre uddannelsesforløb, hvor flere kan gennemføre en erhvervsuddannelse. Manglen på løsninger kan skyldes, at området er meget komplekst, men det kan også handle om, at den viden, som forskningen skaber, ikke er tæt nok på den realitet, som fagprofessionelle, forældre og unge står i til daglig.

Fakta om 10 skridt

10 skridt til et bedre uddannelsesforløb for elever/lærlinge med særlige støttebehov på EUD er en del af det overordnede initiativ *10 skridt til børn og unges uddannelse*, som VIVE gennemfører i samarbejde med TrygFonden.

Afdækningen resulterede i 10 sideordnede spørgsmål, som praksis ønsker svar på.

Projektet *10 skridt til et bedre uddannelsesforløb for elever/lærlinge med særlige støttebehov på EUD* vander mikrofonen mod dem, det hele handler om ved at facilitere, at unge, forældre og fagprofessionelle sammen prioriterer, hvilke forskningsspørgsmål de mangler svar på, hvis flere unge med behov for særlig støtte skal hjælpes til bedre at gennemføre en EUD. Sammen formulerer og udvælger målgrupperne, hvilke spørgsmål der fremadrettet bør adresseres i forskningen. Gennem en systematisk afdækning af, hvad der er de vigtigste forskningsspørgsmål i det hverdagsliv, som unge, forældre og fagprofessionelle deler, er ønsket at styrke både kvaliteten og anvendeligheden af viden om unge med særlige støttebehov på erhvervsuddannelser.

Denne rapport indeholder en detaljeret beskrivelse af projektets metode samt en samlet oversigt over de indkomne data. Formålet er at dokumentere vejen fra respondenternes kvalitative kommentarer til de endelige 10 spørgsmål.

¹ Se også Bolvig et al. (2019), Danmarks Statistik (2022) og Schoop, Andreasen & Mikuta (2023).

2 Sådan er de 10 spørgsmål blevet til

10 skridt-projektets metode er inspireret af James Lind Alliance-metoden (se Cowan & Oliver (2021) for detaljer). James Lind Alliance-metoden er designet til at formulere og skabe opmærksomhed omkring forskningsspørgsmål, som har direkte relevans for den målgruppe, forskningsspørgsmålene omhandler. Metoden er anvendt på mere end 70 forskellige temaer på sundhedsområdet og i stigende grad på socialområdet. 10 skridt-metoden er tilpasset fra James Lind Alliance-metoden, således at der er et bredt fokus på, hvad børn og unge, forældre og fagprofessionelle efterspørger viden om, og ikke kun på, hvad der mangler forskningsviden om.²

2.1 Opstart af 10 skridt

10 skridt-projektet er tilknyttet en **referencegruppe** bestående af eksperter fra forskningsmiljøer på børne- og ungeområdet som går på tværs af de fire afdækninger. Ligeledes er hver afdækning tilknyttet en **følgegruppe**, som består af interessenter på området. Referencegruppen har bidraget til at udvikle og kvalificere 10 skridt-metoden, mens følgegruppen har bidraget med viden om og adgang til elever/lærlinge med særlige støttebehov og disses forældre og fagprofessionelle.

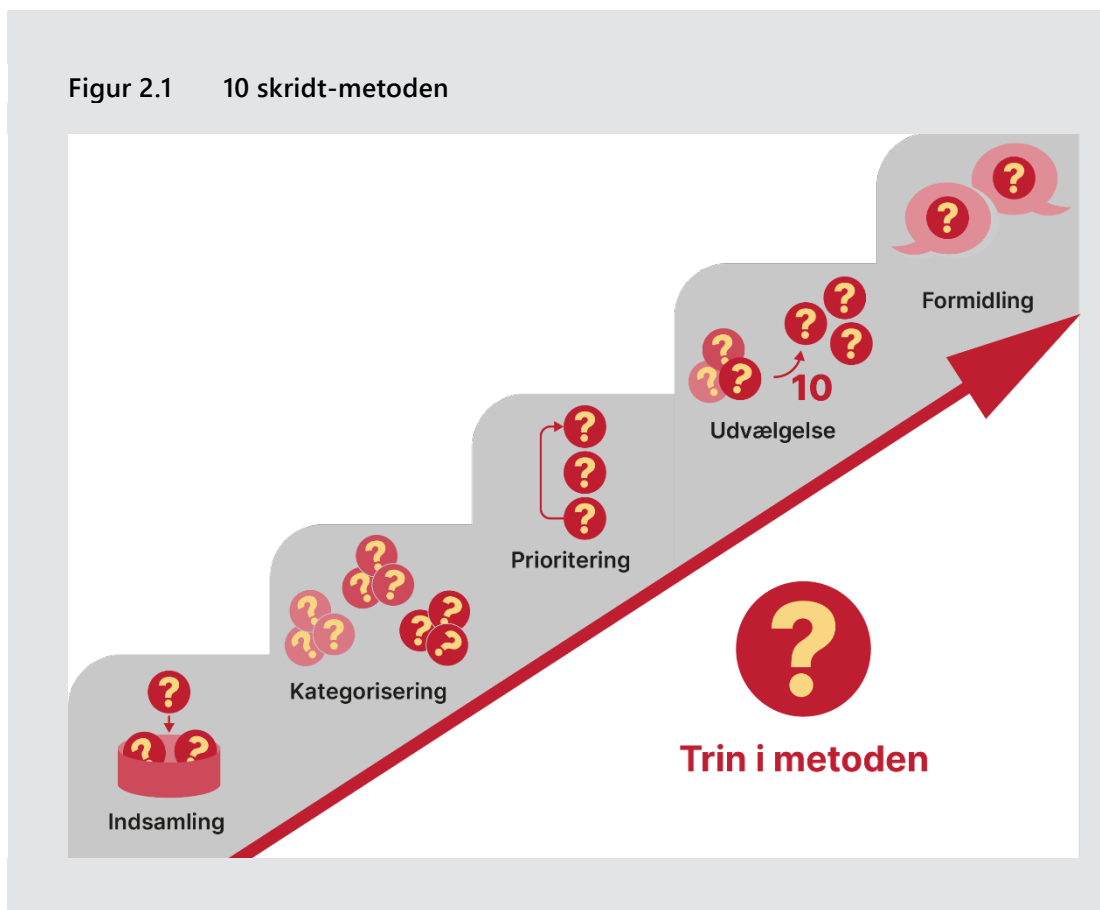
Indledningsvis udarbejdede VIVE i samarbejde med følgegruppen en protokol, der præsenterede projektets ramme med formålet om at sikre systematik og gennemsigthed mellem de involverede aktører undervejs i projektperioden. Protokollen udgjorde projektets processuelle, metodiske og analytiske drejebog.

2.2 10 skridt-metoden

10 skridt-metoden udgøres af en række trin illustreret i Figur 2.1. I de følgende afsnit 2.3-2.7 udfolder vi processen og metoden for hvert trin.

² JLA-metoden stammer fra sundhedsvæsenet, hvor der er mulighed og tradition for at gennemføre RCT-studier, og hvor denne type viden typisk bliver betegnet som "evidens" (Cowan & Oliver, 2021). I JLA-metoden screener man derfor forskningsspørgsmålene for at finde dem, hvor der ikke findes "evidens", og det er dem, man fokuserer på. På socialområdet er mulighederne anderledes, og det vil ikke være muligt på samme vis at afdække, om den viden, der evt. findes, er "god nok", og der derfor ikke er behov for yderligere forskning. Vi fokuserer derfor på at afdække efterspørgslen og lader det være op til den videre forskning på feltet at bygge videre på og supplere den viden, der evt. måtte findes på området.

Figur 2.1 10 skridt-metoden

Kilde: VIVE.

Figurens trin, som er indsamling, kategorisering, prioritering, udvælgelse og formidling, beskrives i teksten.

2.3 Indsamling af spørgsmål fra praksis

Første trin bestod i at gennemføre en bred indsamling af spørgsmål om elever/lærlinge med særlige støttebehov på erhvervsuddannelser, som praksis gerne vil have forskere til at finde svar på. Spørgsmålene blev primært indsamlet gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt følgende tre målgrupper:

- Elever og tidligere elever med særlige støttebehov på erhvervsuddannelser, som går eller har gået på en erhvervsuddannelse inden for 5 år, og som startede på uddannelsen inden, de fyldte 25 år
- Forældre til elever med særlige støttebehov, som startede på en erhvervsuddannelse, inden de fyldte 25 år

- Fagprofessionelle, som arbejder i en virksomhed/organisation/oplæringssted/praktiksted eller på en erhvervsskole, hvor der er elever/lærlinge med særlige støttebehov

Spørgeskema til indsamling af spørgsmål fra praksis

I spørgeskemaet blev målgrupperne spurgt, hvilke tre spørgsmål eller områder de gerne vil have forskere til at finde svar på. Spørgsmålet var efterfulgt af tre tomme tekstfelter, hvor respondenterne i fritekst har skrevet de (op til) tre spørgsmål, de mener, der mangler svar på. Spørgsmålsformuleringen varierede på tværs af målgrupperne, så den var målrettet hver målgruppe (se eksempel på spørgsmålet til elever/lærlinge med særlige støttebehov i boksen til højre). Spørgeskemaet var designet til at være så åbent som muligt over for alle forskellige forslag til spørgsmål om uddannelsesforløbet blandt elever/lærlinge med særlige støttebehov på en erhvervsuddannelse. Både referencegruppen og følgegruppen har bidraget til at sikre spørgeskemaets kvalitet.

”Tænk på dine egne erfaringer som ung med et særligt støttebehov på en erhvervsuddannelse. Hvilke tre spørgsmål vil du gerne have, at forskerne finder svar på, som kan hjælpe med at sikre et godt uddannelsesforløb for elever/lærlinge med særlige støttebehov på erhvervsuddannelser?”

(Spørgsmålsformulering til elever/lærlinge med særlige støttebehov i spørgeskemaet)

Spørgeskemainsamlingen løb fra 27. maj 2024 til 7. oktober 2024. Til distributionen af spørgeskemaet udgav VIVE en video, der præsenterede formålet med spørgeskemaet og 10 skridt-projektet. Spørgeskemaet og præsentationsvideoen blev distribueret på sociale medier af VIVE, TrygFonden, følgegruppen og forbindelser hertil. Ligeledes har medlemsorganisationerne i følgegruppen distribueret spørgeskemaet til deres medlemmer via deres maillister og nyhedsbreve.

Interviews til indsamling af spørgsmål fra praksis

Da vi modtog færre svar fra elever gennem spørgeskemaundersøgelsen end ønsket, iværksatte vi en ekstra indsats for at få deres perspektiver repræsenteret. Vi kontaktede en række forskellige erhvervsskoler på Sjælland og i Jylland med henblik på at komme på besøg på skolerne og/eller at få skolerne til at distribuere spørgeskemaerne direkte til deres elever. Vi rakte bredt ud til erhvervsskoler, hvor der var mulighed for at tage en EUD. Dette gjorde vi for at opnå variation i lokation samt uddannelsernes hovedområder³. Konkret besøgte vi fire erhvervsskoler fordelt på både Sjælland

³ De fire hovedområder er: Omsorg, sundhed og pædagogik, Kontor, handel og forretningservice, Fødevarer, jordbrug og oplevelser og Teknologi, byggeri og transport (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024).

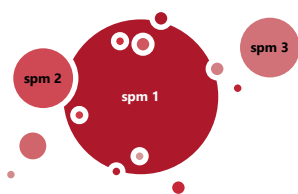
og Jylland, som til sammen dækkede alle hovedområderne. På alle skolerne uddelte vi flyers med en QR-kode til spørgeskemaundersøgelsen, og på de skoler, hvor det var muligt, præsenterede vi projektet i klasserne og opfordrede eleverne til at deltage i spørgeskemaundersøgelsen. På én af skolerne fik vi også mulighed for at gennemføre otte kvalitative interviews med elever med særlige støttebehov. Interviewene fulgte en struktur, der lignede spørgeskemaets spørgsmål.

Derudover var der en række skoler, der hjalp os med at distribuere spørgeskemaet direkte til deres elever, fx gennem SPS-vejledere og undervisere ude på skolen samt ved at dele det på skolens læringsplatforme.

På baggrund af både spørgeskema- og interviewundersøgelsen endte vi i alt med 183 spørgsmål, som praksis gerne ville have svar på. Blandt disse var 42 spørgsmål stillet af nuværende og tidligere elever med særlige støttebehov, 96 spørgsmål af fagprofessionelle og 45 spørgsmål af forældre.

2.4 Kategorisering fra bruttoliste til long list

De 183 spørgsmål på *bruttolisten* blev efterfølgende analyseret og kategoriseret til det, vi – i overensstemmelse med terminologien fra James Lind Alliance – kalder projektets *long list*. Long listen består af 93 forskningsspørgsmål (se long listen i data bruttolisten).

Mens nogle respondenter havde formuleret forskningsspørgsmål i spørgeskemaets åbne tekstfelt, havde andre formuleret kommentarer eller beskrivelser af områder, der mangler viden om. VIVE har analyseret indholdet i alle 183 spørgeskema og -interviewbesvarelser og kategoriseret og sammenlagt disse til i alt 93 forskningsspørgsmål. Spørgsmål, som ikke handlede om elever/lærlinge med særlige støttebehov på erhvervsuddannelser eller ikke meningsfuldt kunne fortolkes, er frasorteret.

Spørgsmål eller kommentarer, som er stillet flere gange af forskellige personer med lidt forskellige formuleringer, er grupperet og formuleret til ét samlet spørgsmål på long listen. Det er angivet i long listen, hvor mange respondenter fra hver målgruppe der har stillet hvert spørgsmål. Alle kategoriseringer fra bruttolisten til long listen fremgår af data bruttolisten.

2.5 Prioritering fra long list til short list

Fordi de 93 spørgsmål på long listen ville være for mange spørgsmål at håndtere på målgruppeworkshoppen, er long listen efterfølgende kogt ind til en short list med 22 spørgsmål. Denne prioritering imellem spørgsmålene er foretaget på baggrund af spørgeskema- og interviewundersøgelsen og på baggrund af følgegruppens prioriteringer. Prioriteringen tager hensyn til, at de forskellige målgrupper skal have lige meget vægt – også selvom de deltager i forskelligt antal i spørgeskemaundersøgelsen. Derfor har vi både analyseret, hvilke spørgsmål der generelt set var flest, som mente, var de vigtigste, og vi har analyseret, hvad hver af de tre målgrupper elever/lærlinge, forældre og fagprofessionelle har udpeget som det vigtigste.

Inden følgegruppen foretog deres prioriteringer af spørgsmålene sorterede vi alle de spørgsmål fra, hvor kun én person har stillet spørgsmålet. Det vil sige, at vi har inkluderet de spørgsmål, som to eller flere spørgsmål har peget på. Dette resulterede i 50 spørgsmål, og dermed at 43 spørgsmål blev sorteret fra. Listen på de 50 spørgsmål blev derefter sendt til følgegruppen, hvor de skulle prioritere deres top-10 og deres top-1.

Long listen på de nu 50 spørgsmål er herefter kogt ned til short listen på de 22 spørgsmål i følgende steps:

1. Spørgsmål, som er stillet af mindst 4 respondenter i spørgeskemaet, er inkluderet
2. For hver målgruppe, altså elever, forældre og fagprofessionelle blev der lavet en topscorerliste, og her er minimum tre spørgsmål fra hver målgruppe inkluderet
3. Spørgsmål, der er prioriteret som det vigtigste spørgsmål af mindst 1 organisation i følgegruppen, er inkluderet
4. Spørgsmål, som er prioriteret i top-10 af mindst 2 organisationer i følgegruppen, er inkluderet.

2.6 Workshop med målgrupperne

Den endelige topliste med de 10 vigtigste spørgsmål til forskningen blev besluttet på en workshop med deltagelse af elever/lærlinge, forældre til elever/lærlinge med særlige støttebehov og fagprofessionelle, der arbejder med elever med særlige støttebehov, både ude i virksomhederne og på skolerne.

Deltagere på workshopen

Workshopen blev afholdt den 13. november 2024 i København med i alt 17 deltagere bestående af 2 elever/lærlinge, 3 forældre og 12 fagprofessionelle.

Invitationer til workshopen blev sendt til de respondenter fra spørgeskemaundersøgelsen, som havde tilkendegivet, at VIVE måtte kontakte dem igen. Mens fagprofessionelle tilmeldte sig workshopen, var det vanskeligere at finde både forældre og elever/tidligere elever, der ønskede at deltage i workshopen. På grund af manglende tilmeldinger fra elever og forældre delte vi derfor også en invitation til deltagelse i workshopen gennem VIVEs sociale medier og nyhedsbrev. Derudover rakte vi ud til de erhvervsskoler på Sjælland, som vi tidligere havde besøgt eller haft kontakt med, og bad dem om at dele invitationen med deres elever. Vi valgte kun at spørge skolerne på Sjælland, da flere af eleverne, som vi tidligere havde besøgt i Jylland, allerede havde tilkendegivet, at turen til København var for lang.

Workshoppens metodiske fremgangsmåde

Prioriteringsworkshopen er en metode til at samle de forskellige målgrupper om at udtrykke deres egne perspektiver, høre de andres perspektiver og at træffe beslutninger på baggrund af et bredt fælles blik på elever/lærlinge med særlige støttebehov på EUD. Den indledende indsamling af spørgsmål har involveret flere personer, og således flere forskellige perspektiver, men de indledende trin er også baseret på individuelle erfaringer, hvor respondenterne fremfører, hvad de allerede ved. At samle de forskellige målgrupper i en workshop gør dem i stand til at udveksle viden og information og at nå frem til beslutninger baseret på et bredere, fælles grundlag af erfaringer.

For at sikre, at alle perspektiver kom frem, har vi forud for workshopen sendt short listen af de 22 spørgsmål til alle deltagerne og bedt dem om at lave en lille øvelse hjemmefra for at forberede deltagerne på at drøfte spørgsmålene med de andre deltagere (se deltagerøvelsen i Boks 2.1).

Boks 2.1 Deltagerøvelse før workshoppen

- Læs de **22 spørgsmål**.
- Overvej, hvilke spørgsmål på listen, du mener, det er vigtigst, at forskere finder svar på, for at flere elever med særlige støttebehov kan gennemføre en erhvervsuddannelse. Sæt et kryds ved **de 10 vigtigste spørgsmål** og marker derefter **de 3 allervigtigste spørgsmål**. Du skal ikke vide noget om forskning for at lave øvelsen – vi er interesseret i, hvad du mener.
- Overvej, **hvorfor** du synes, netop disse spørgsmål er vigtigst. Dine overvejelser kan du bruge, når du skal tale med andre om spørgsmålene på workshoppen.

Workshoppen var inddelt i tre sessioner, hvoraf de første to var gruppesessioner, og den tredje foregik i plenum. I de to gruppesessioner var deltagerne inddelt i tre mindre grupper, så vidt muligt sammensat på tværs af, elever, forældre og fagprofessionelle for at sikre, at alle kom til orde og fik deres perspektiv sat i spil. Formålet med gruppesessionerne var, at deltagerne hver især skulle præsentere og lytte til, hvilke spørgsmål de selv og andre mente var de vigtigste, så de kunne tage hinandens perspektiver med i egne overvejelser. Gruppesessionerne foregik ved, at alle 22 spørgsmål var opsat på en væg, og hver deltager fik 3 post-it's, som de satte på deres top-3 og begrundede. Herefter fulgte en fælles gruppedrøftelse af spørgsmålene. Efter den første gruppesession blev deltagerne sat i nye grupper, så alle blev præsenteret for nye perspektiver og nye drøftelser.

Efter drøftelserne i mindre grupper fulgte plenumsessionen. Formålet med plenumsessionen var at udvælge de 10 vigtigste spørgsmål. Til udvælgelsen brugte vi en metode, hvor alle deltagere fik et antal stemmesedler/post-it's svarende til en tredjedel af det tilbageværende antal spørgsmål. Deltagerne satte deres post-it's på de spørgsmål, som de mente, var de vigtigste. Det var et kriterie for den endelige liste, at mindst én af hver målgruppes topscorere fra spørgeskema- og interviewundersøgelsen skulle ende på listen. Det vil sige, at vi skulle have mindst én af elevernes, én af forældrenes og én af de fagprofessionelles topscorer med.

Gennem to afstemningsrunder blev de spørgsmål, som fik færrest stemmer, fjernet fra væggen. For hver afstemningsrunde fik deltagerne færre stemmer, så antallet af "stemmesedler" fortsat svarede til en tredjedel af antallet af tilbageværende spørgsmål på væggen. Efter de to runder var der 10 spørgsmål tilbage, som deltagerne havde opbakning til var vigtige.

2.7 Formidling af toplisten til forskere og bevillingsgivere

Det er centralt, at der er fonde, styrelser og forskningsmiljøer, som gerne vil gribe spørgsmålene – til gavn for elever/lærlinge med særlige støttebehov på EUD. I forbindelse med offentliggørelsen af toplisten samles netværket bestående af forskere, fonde, styrelser mv. til en netværksdag. Formålet med netværksdagen er at skabe interesse for at arbejde videre med de spørgsmål, der identificeres på toplisten, og samtidig at skabe forbindelser mellem eventuelle samarbejdspartnere.

Litteratur

Bolvig, I., Jeppesen, T., Kleif, H.B. & Østergaard, J., Iversen, A., Broch-Lips, N., Jensen, N.L. & Thodsen, J. (2019). *Unge uden job og uddannelse – hvor mange, hvorfra, hvorhen og hvorfor? En kortlægning af de udsatte unge i NEET-gruppen*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Børne- og Undervisningsministeriet (2023). *Frafaldet på erhvervsuddannelser er næsten fire gange større end på gymnasiale uddannelse*. Tilgængelig på: <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2023/sep/230907-fracaldet-paa-erhvervsuddannelser>.

Børne- og Undervisningsministeriet (2024). *Hovedområder og fagretninger*. Tilgængelig på: <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/uddannelser/overblik/hovedomraader>.

Cowan, K. & Oliver, S. (2021). *The James Lind Alliance Guidebook. Version 10*. Southampton: The James Lind Alliance, National Institute for Health Research.

Danmarks Statistik (2022). *Frafaldet er højest på erhvervsuddannelserne*. Tilgængelig på: <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/nyt/NytHtml?cid=36429>.

EVA (2021). *Inspiration til bedre elevtrivsel på erhvervsuddannelserne*. Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut.

Schoop, S.R., Andreasen, A.G. & Mikuta, M.I. (2023). *Frafald på erhvervsuddannelserne: En undersøgelse af frafaldsmønstre, frafaldsårsager og tiltag til fastholdelse*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

VIVÉ